

Др *Кашарина А. ЈОВИЧИЋ*
научни сарадник Института за упоредно право, Београд

ПРАВИЛА ЗА РАСКИД УГОВОРА О ПРОДАЈИ У НАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЗАКОНУ О ЗАШТИТИ ПОТРОШАЧА – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Резиме

Раскид уговора о продаји је санкција која најчешће постоји један уговор када га дужник не изврши онако како је предвиђено. Ово питање се регулише правилима уговорној праву, која су систематизована у оквиру закона који уређује облигационе односе, али и у другим законима јер постоји потреба да се нека посебна питања, или неке посебне продаје на тај начин регулишу. Тако су потрошачке продаје предмет Закона о заштити потрошача, који има за циљ да одређеним, специјалним правилима пружи додатну заштиту потрошачима и преко онога што предвиђа одређени режим за уговоре. У овом реферату се анализирају и уређују правила о раскиду уговора о продаји према Нацрту Грађанског законика и Закону о заштити потрошача, како би се указало на њихове међусобне сличности и разлике.

Кључне речи: *уговор о продаји, неизвршење, раскид уговора, потрошачке продаје, заштита потрошача.*

I Увод

Уговор о продаји је класичан и у пракси најчешће примењиван уговор с обзиром да је то основни правни инструмент путем кога се одвија промет роба.¹ Чињеница да је тако често и тако дуго у примени упућује на закључак да се овај уговор константно прилагођава актуелним потребама, а захтеви међународног промета роба, који су све значајнији у условима глобалног тржишта, намећу неопходност приближавања међусобно неусклађених решења националних права у погледу његовог извршења, као и правних последица када не буде испуњен.

Српско право прати међународне трендове у овој области, па се у Нацрту Друге књиге Грађанског законика Србије (даље у тексту: Нацрт ГЗ), која регулише облигационе односе,² предвиђа неколико измена и/или алтернативних решења која се односе на уговор о продаји. Те измене доприносе бољем усклађивању нашег права са решењима која се успешно примењују у упоредном праву, али се њима и отклањају неке недоумице које су се показале током вешеедеценијске примене Закона о облигационим односима (даље у тексту: ЗОО).³

Иако су правила о продаји предмет прописа који уређује облигационе односе, она се налазе и у другим законима јер постоји потреба да се нека посебна питања тог уговора, или неке посебне продаје, на тај начин регулишу. Међу таквима је и Закон о заштити потрошача (даље у тексту: ЗЗП),⁴ који се примењује на потрошачке продаје, тј. на уговоре о продаји код којих се на страни продавца налази професионални трговац, док је купац потрошач, односно лице које купује ствари за личну, а не за комерцијалну употребу.⁵

С обзиром да је пропис који уређује облигационе односе општи у односу на Закон о заштити потрошача, нема сумње да је тај, посебни закон у битној мери са њим усклађен. Међутим, између њих има и

- 1 У овом раду се разматра искључиво уговор о продаји који има за предмет ствари или робу.
- 2 Нацрт Грађанског законика Републике Србије, Генерални секретаријат Владе, Београд. Доступно на адреси: http://www.kopaonikschool.org/dokumenta/C_Obligacioni_odnosi.pdf.
- 3 Закон о облигационим односима (*Службени листи СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89; *Службени листи СРЈ*, бр.31/93 и *Службени листи СЦГ*, бр. 1/2003, даље у фуснотама: ЗОО).
- 4 Закон о заштити потрошача (*Службени гласник РС*, бр. 62/14, даље у фуснотама: ЗЗП).
- 5 Потрошачке су оне продаје које се закључују између продавца који је професионални трговац и потрошача. Потрошач је, према одређењу ЗЗП, физичко лице које на тржишту прибавља робу или услуге у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности (ЗЗП, чл. 5 ст. 1 тач. 1).

разлика, што је пре свега последица специфичног односа страна уговорница у потрошачким продајама, који се огледа у томе што је продавац стручно и финансијски доминантан у односу на купца потрошача. Због тога се на потрошача традиционално гледа као на слабију уговорну страну, коме је потребно пружити одговарајућу заштиту.⁶ Та заштита установљена је и врши се према посебном закону који, редовно, за ову категорију купаца предвиђа нека посебна, често и већа права од оних гарантованих прописом који уређује облигационе односе. Ове су разлике посебно присутне у домену правних средстава којима располаже купац када продавац повреди уговор, од којих његово право да раскине уговор привлачи посебну пажњу, јер је у питању санкција која најтеже погађа уговор.

II Раскид уговора према Нацрту Грађанског законика Републике Србије

Право да раскине уговор припада сваком повериоцу из двострано – обавезујућег уговора у случају да дужник не испуни оно што је прихватио као своју уговорну обавезу. Правила којима се у Нацрту ГЗ регулише ово правно средство у највећој мери су преузета из актуелног ЗОО. Тако се право на раскид уговора, редовно, стиче тек након што дужник ни у накнадном року не пружи испуњење, а реализује се путем изјаве повериоца да раскида уговор.⁷ Једино ако је договорено да дужник испуни обавезу у одређеном, фиксном, року онда поверилац није дужан да му оставља накнадни рок за испуњење, јер се у том случају уговор раскида аутоматски, по самом праву.⁸ Уговор, међутим, може и тада да остане на снази, али само ако поверилац позове дужника да га испуни у додатном року.

У Нацрту ГЗ, баш као ни у ЗОО, нема изричитих захтева у погледу садржине и форме изјаве о раскиду уговора, сем што је предвиђено да је поверилац дужан да, на несумњив начин, изјави дужнику да раскида

6 У оквиру Европске уније се данас не гледа на потрошача искључиво као на слабију страну у уговорном односу са трговцем, већ се све више потенцира да је и он активни партнер у том уговору. Више о томе вид. Милена Јовановић Zattila, *Право потрошача*, Ниш, 2013, стр. 14.

7 Нацрт ГЗ, чл. 135 (који одговара ЗОО, чл. 124).

8 Чл. 136 ст 1. Нацрт ГЗ преузима чл. 125. ст. 1. ЗОО, уз измену последњег дела раченице првог става тако да уместо речи „...уговор се раскида по самом закону“ стоји: „...уговор је раскинут самом чињеницом неизвршења, без изјаве о раскиду и без остављања накнадног рока (аутоматски расид).“ Ова промена отклања могућност да дође до спора у вези са применом наведеног правила, односно због питања да ли је конкретни уговор раскинут, или је још увек на снази.

уговор.⁹ Једина разлика је у томе што је у Нацрту ГЗ овом правилу додат ст. 2, по коме изјава о раскиду производи дејство само ако је дужник о њој обавештен.¹⁰ Изјава о раскиду према чл. 130 ЗОО мора бити саопштена дужнику без одлагања, док је у Нацрту ГЗ предвиђено да се она мора учинити на несумњив начин.¹¹ Између ова два решења повериоца боље штити оно које предвиђа Нацрт ГЗ, али је то за дужника теже, јер га приморава да буде спреман да поднесе последице раскида уговора у једном временском периоду који није ограничен.

Најзначајнију промену у односу на актуелни систем раскида уговора Нацрт ГЗ уноси у чл. 138, којим се предлаже везивање раскида уговора за концепт битне повреде уговора. То значи да поверилац стиче ово право ако је због неизвршења уговора претрпео такву штету да је суштински лишен користи коју је од уговора оправдано очекивао, или је сврха целог посла доведена у питање.¹² У таквом случају, он може одмах да изјави да раскида уговор.¹³ Ако, међутим, повреда уговора не испуњава захтев битне повреде уговора, онда поверилац опет може да га раскине, али само под условом да је дужнику оставио накнадни рок за испуњење па и тај рок безуспешно протекне.¹⁴

- 9 Нацрт ГЗ, чл. 142 (који одговара ЗОО, чл. 130). С обзиром на наведено, поверилац може изјавити да раскида уговор у било којој форми, укључујући и усмено, с тим што би ради правне сигурности ипак требало да то учини на начин који оставља ваљани траг о томе да је наведену изјаву заиста дао. То је и у функцији захтева да се дужнику на несумњив начин изјави да се уговор раскида. При том, да би та изјава била несумњива, њена садржина мора бити таква да је дужнику потпуно јасно да поверилац жели да раскине уговор, а не да користи неко друго правно средство.
- 10 У овој ситуацији треба узети да је, у случају сумње, поверилац дужан да докаже да је упознао дужника са том изјавом, јер он на тој чињеници заснива своје право да је раскинуо уговор.
- 11 У питању је чл. 142 Нацрта ГЗ који, такође, предвиђа и да изјава о раскиду производи правно дејство ако је дужник о њој обавештен.
- 12 Дефиниција битне повреде уговора дата је у ст. 2 чл. 138 Нацрта ГЗ. Концепт битне повреде уговора је у Нацрт ГЗ унет под очигледним утицајем чл. 25 Конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе (енгл. *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*), која је усвојена 1980. године у Бечу. Ова Конвенција је ратификована у више од 100 земаља у свету, укључујући и Републику Србију (*Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 10-1/84). О битној повреди уговора према члану 25. Конвенције вид. Јелена Перовић, *Битна повреда уговора – међународна продаја робе*, Београд, 2004, стр. 122-166.
- 13 Нацрт ГЗ, чл. 138. ст. 1.
- 14 У овом случају примењује се општи режим раскида уговора. Ипак, у неким ситуацијама које су изричито предвиђене законом, накнадни рок може и изостати. Према актуелном ЗОО (чл. 127), то је случај када из дужниковог држања произлази да он неће своју обавезу извршити ни у накнадном року, док Нацрт ГЗ употпуњава листу додајући и случај када је дужник изричито изјавио да то неће учинити ни

Правило по коме се уговор не може раскинути због неиспуњења незнатног дела обавезе преузима и Нацрт ГЗ,¹⁵ чиме се у потпуности отклањају недоумице у погледу тога да ли се може раскинути баш сваки уговор након што безуспешно протекне и накнадни рок за његово испуњење.

III Правила за раскид уговора у Закону о заштити потрошача

Закон о заштити потрошача предвиђа посебна правила по којима купац може раскинути потрошачки уговор о продаји и у том смислу он регулише три ситуације, од којих су прве две, такође, предмет уређења Нацрта ГЗ, док је трећа ситуација специфична за потрошачке продаје. Тако, купац може да раскине уговор кад продавац не испоручи ствар на време или кад преда ствар несаобразну уговору, а поред тога он може и да одустане од уговора, тј. да га једнострано раскине, али ово само ако је у питању уговор закључен на даљину, или ван пословних просторија продавца.

1. Право потрошача да раскине уговор кад продавац није испоручио ствар на време

Потрошачке продаје могу имати фиксни рок испоруке, па ако продавац пропусти да поступи у року онда се уговор сходно чл. 48 ст. 1 ЗЗП, раскида по сили закона. Ово решење прати опште правило о раскиду двостраних уговора,¹⁶ а усклађено је и са релевантним прописима ЕУ у области заштите потрошача.¹⁷ Међутим, за разлику од општих правила за уговоре, ЗЗП изричито наводи две ситуације када се сматра да је рок испоруке битан елемент уговора и то су: прво, ако је тако уговорено и друго, ако је потрошач, у било ком моменту пре закључења уговора, обавестио продавца да је испорука на одређени дан, или у одређеном року, за њега од суштинског значаја.¹⁸ Ове законске претпоставке су

у накнадном року, или ако се остављање накнадног рока противи природи посла (чл. 139).

15 Нацрт ГЗ, чл. 142 (који одговара ЗОО, чл. 131).

16 Нацрт ГЗ, чл. 136 (који одговара ЗОО, чл. 125).

17 Закон је претежно, па тако и у овом делу, усаглашен и са Директивом ЕУ о заштити потрошача из 2011. године (енгл. *Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on Consumer Rights*, Official Journal of the European Union L 304/64). Вид. Директива, чл. 18 тач. 2 ст. 2.

18 ЗЗП, чл. 48 ст. 1. Иако Закон не наводи ни једну другу ситуацију за коју важи претпоставка да је рок испоруке битни елемент уговора, требало би узети да је у том

код потрошачких продаја установљене у циљу заштите потрошача, који често подразумевају да је рок испоруке битан, али то не нагласе увек довољно јасно да би било правно релевантно према општим правилима за двостране уговоре, па се на овај начин смањује могућност избијања спорова између њих и трговца у вези са тим питањем.

Ако продавац пропусти испоруку у року који је фиксно одређен онда потрошач може, упркос томе, да одржи уговор, али само ако продавцу без одлагања остави додатни рок за испоруку. Ни ово правило не одступа од општег режима за раскид двострано обавезујућих уговора због неиспуњења.¹⁹ Међутим, не испоручи ли продавац робу ни у том року, онда се уговор раскида по самом закону што, међутим, није исто као решење општег режима за двостране уговоре, по коме се у тој ситуацији раскид остварује изјавом повериоца.²⁰ Предвиђање аутоматског раскида уговора у поменутом случају је у функцији заштите потрошача, јер искључује недоумице у погледу тога да ли су се, у конкретном случају, стекли услови за раскид уговора, или не. То је потребно зато што би се ово питање, у случају спора, коначно морало расправити пред судом, а вођење тог поступка за потрошача изискује додатне напоре, време и средства па он радије пристаје на вишеструко продужење рока испоруке уместо да се упусти у судски спор.

Продавац, који није испоручио ствар у року па је због тога уговор раскинут, дужан је да, у складу са обавезом реституције која тада настаје, потрошачу врати примљену цену. При том, према изричитом одређењу ЗЗП-а, он је дужан да то учини у року од 3 дана од раскида уговора²¹ и ако пропусти тај рок, онда је дужан да купцу плати и камату за сваки дан кашњења.²² Штавише, у циљу побољшања положаја потрошача ЗЗП предвиђа и продавчеву прекршајну одговорност ако закасни са враћањем цене, због чега му може бити изречена новчана казна, као и забрана обављања делатности у одређеном периоду.²³

смислу довољно и да такав закључак произлази из природе посла, на пример, када купац купује венчаницу за већ заказано венчање, или куповина новогодишњих поклона и сл.

19 Чл. 136 ст. 2 ГЗ (који одговара чл. 125 ст. 2 ЗОО).

20 Чл. 136 ст. 3 ГЗ (који одговара чл. 125 ст. 3 ЗОО).

21 Ст. 4 чл. 48 ЗЗП. Према општем режиму за двостране уговоре нема изричитог временског ограничења у погледу обавезе враћања, сем што се захтева да се узајамна враћања врше по правилима за извршење двостраних уговора (чл. 144 ст. 3 Нацрта ГЗ, који одговара чл. 132 ст. 3 ЗОО).

22 Обавеза плаћања камате у овом случају није предвиђена ЗЗП-ом, али не може бити спорна јер је намећу општа правила за уговорне односе (чл. 144 ст. 5 Нацрта ГЗ, који одговара чл. 132 ст. 5 ЗОО).

23 ЗЗП, чл. 160 ст. 1 тач.

2. Право купца да раскине уговор због материјалних недостатака

Из обавезе продавца да преда ствар произлази и његова обавеза да гарантује да она има одређена својства, односно да нема материјалних недостатака. ЗЗП изричито одређује када се сматра да је испоручена роба саобразна уговору и то су следеће ситуације: ако ствар одговара опису или показаном узорку или моделу; ако има својства за нарочиту употребу за коју је потрошач набавља а која је продавцу била позната или му је морала бити позната у време закључења уговора; ако има својства потребна за редовну употребу робе исте врсте; ако по квалитету и функционисању одговара ономе што је уобичајено код робе исте врсте и што потрошач може основано да очекује с обзиром на природу робе и јавна обећања о посебним својствима робе датим од стране продавца, произвођача или њихових представника, нарочито ако је обећање учињено путем огласа или на амбалажи робе.²⁴

Упоређујући ова решења са онима из Нацрта ГЗ уочава се да њихови приступи нису исти,²⁵ али да између њих нема ни суштинских разлика сем што правила ЗЗП-а предвиђају нешто шири круг разлога због којих потрошач може позивати продавца на одговорност за несаобразност. То проширење је одраз потребе за пружањем додатне заштите потрошачу у односу на ону предвиђану општим прописима уговорног права, с обзиром на његов слабији положај у уговорном односу са трговцем.

Када продавац преда ствар несаобразну уговору, тада потрошач стиче право да против њега употреби предвиђена правна средства.²⁶ Он то право стиче под условом да је продавца уредно и благовремено обавестио о недостатку.²⁷ Ово обавештење потрошач даје у фор-

24 ЗЗП, чл. 50 ст. 2 тач. 1–4.

25 Ово је супротан приступ од оног заступљеног у ЗОО (чл. 479), односно Нацрта ГЗ (чл. 531), који не одређују када је ствар саобразна уговору, већ кад се сматра да ствар има материјалне недостатке.

26 Продавац, према ЗЗП, чл. 51, одговора за несаобразност ако је она постојала у моменту преласка ризика, или се појавила после тога али потиче од узрока који је постојао пре преласка ризика, као и ако је продавац изјавио да је роба саобразна уговору упркос томе што она има недостатак који је потрошач могао лако уочити. Продавац, поред тога, одговара и за несаобразност која је последица неправилног паковања, неправилне инсталације или монтаже коју је извршио он или лице под његовим надзором. Он одговара и за својства робе наведена у јавном огласу, сем ако није знао или није могао знати за такво обећање. Рок у коме се продавац може позвати на одговорност по овом основу је 2 године од дана преласка ризика на потрошача за нову робу, а за половну у року од годину дана (ЗЗП, чл. 53).

27 ЗЗП, чл. 52 ст. 1. Исто питање регулише Нацрта ГЗ, чл. 536 (који одговара ЗОО, чл. 484).

ми рекламације, у којој је дужан да, између осталог, и „кратко опише несаобразност“.²⁸ Будући да је у форми рекламације, закон налаже потрошачу да се изјасни и о томе које правно средство намерава да користи, с тим да његов избор није потпуно слободан, јер закон утврђује редослед њиховог коришћења. Тако, потрошач мора прво затражити извршење уговора у накнадном року (подразумева се код уговора у којима рок није фиксно одређен),²⁹ па тек ако то није могуће, или представља несразмерно оптерећење за продавца или за потрошача, онда може тражити снижење цене или раскид уговора.³⁰ ЗОО у односу на ово питање предвиђа да се уговор раскида по сили закона ако продавац ни у накнадном року не испуни уговор (чл. 491), а исто је предложено и у Нацрту ГЗ, уз ту разлику што се уговор не раскида аутоматски, већ на основу изјаве купца.³¹ Ако би се усвојио концепт битне повреде уговора онда би купац, према Нацрту ГЗ (чл. 544) имао право да одмах изјави раскид када су материјални недостаци такви да представљају битну повреду уговора.

3. Право потрошача да одустане од уговора

Закон о заштити потрошача установљава и једно посебно право за потрошаче, које није познато у општем уговорном праву нити је предвиђено посебним правилима за уговор о продаји, а то је право потрошача да одустане од уговора. Регулише га чл. 28 ЗЗП по коме: „Потрошач има право да одустане од уговора закљученог на даљину, односно изван пословних просторија у року од 14 дана, без навођења

28 ЗЗП, чл. 56 ст. 6. Према Нацрту ГЗ, чл. 536 (који одговара ЗОО, чл. 484) купац није дужан да у некој посебној форми поднесе овај приговор, нити закон одређује његову садржину сем што се од купца тражи да „ближе опише недостатак“ (ЗОО), односно да „прецизно одреди природу недостатка“ (Нацрт ГЗ).

29 ЗЗП, чл. 52 ст. 1.

30 Према чл. 52 ст. 3 ЗЗП потрошач може захтевати снижење цене или раскид уговора под следећим условима: ако несаобразност не може да се отклони оправком или заменом ни у примереном року; ако не може да се оствари право на оправку или замену, односно ако продавац то није учинио у оквиру примереног рока; ако би оправка или замена представљала значајну непогодност за потрошача због природе робе и њене намене; ако би оправка или замена представљала несразмерно оптерећење за продавца. Став 4 истог члана предвиђа да се то процењује на основу вредности робе коју би она имала да је саобразна уговору, значаја саобразности у конкретном случају као и с обзиром на околност да ли се саобразност може отклонити без значајних непогодности за потрошача.

31 Нацрт ГЗ, чл. 543 (који одговара ЗОО, чл. 491), али и чл. 545 Нацрта ГЗ, који је предложен у складу са концептом битне повреде уговора, предвиђа да ако материјални недостатак не представља битну повреду уговора, онда купац може да раскине уговор само ако продавац не уклони недостатак, или му не преда ствар без недостатка у примереном накнадном року који му је оставио купац.

разлога и додатних трошкова, осим трошкова из чл. 34 и 35 овог закона (у даљем тексту: одустанак од уговора)³².

На основу изложеног се издвајају следећи услови под којима потрошач стиче и може да користи ово правно средство: прво, да је уговор о продаји закључен на даљину или ван пословних просторија продавца; друго, да је потрошач упутио одговарајућу изјаву о одустанку од уговора продавцу; и треће, да је право на одустанак од уговора искоришћено у оквиру предвиђеног рока.

Уговор о продаји је закључен на даљину ако потрошач и продавац нису истовремено физички присутни приликом његовог закључења, већ се та радња одвија путем једног или више средстава комуникација. Уговор закључен ван пословних просторија трговца, за разлику од тога, не претпоставља да су потрошач и продавац физички удаљени у моменту давања понуде и њеног прихвата, већ је код њега битно да је уговор закључен ван пословних просторија трговца, или да су преговори о његовом закључењу вођени ван њих.³² У тим случајевима ЗЗП даје потрошачу могућност да се, у оквиру предвиђеног рока, предомисли и одустане од уговора, без обавезе да такву своју одлуку образлаже.³³

Одустанак од уговора у наведеној ситуацији представља, у суштини, једнострану раскид уговора. Потрошач реализује тај раскид одговарајућом изјавом која, као и изјава о раскиду уговора према правилима општег уговорног права, не мора бити дата у некој посебној форми нити је обавезно да има одређену садржину. То не доводи у питање ни чињеница да је продавац дужан не само да обавести потрошача о томе да има право да одустане од уговора у предвиђеном року, већ и да му приликом закључивања уговора достави и образац за одустанак од уговора.³⁴ Потрошач, међутим, није дужан да користи достављени

32 Према чл. 5 ст. 1 тач. 8 ЗЗП *Уговор на даљину* је уговор у оквиру организоване продаје или пружања услуга на даљину, који се закључује без истовременог физичког присуства трговца и потрошача већ путем једног или више средстава комуникације на даљину и то у периоду до закључења уговора, укључујући и сам тренутак његовог закључења (нпр. уговори закључени посредством Интернета). Уговори закључени ван пословних просторија трговца су, према тач. 11 ст. 1 чл. 5 ЗЗП, они код којих је потрошач дао понуду у ситуацији у којој су он и трговац истовремено физички присутни, али се налазе изван пословних просторија трговца. То су и уговори који су закључени у пословним просторијама трговца, или путем средстава комуникације на даљину, а о чијем су закључењу вођени преговори изван пословних просторија трговца. Поред тога, то су и уговори закључени током путовања које је организовао трговац у циљу промовисања и продаје робе или услуга потрошачу.

33 Право потрошача да раскине уговор закључен на даљину или ван пословних просторија продавца је утемељено у прописима о заштити потрошача на територији ЕУ (Директива 2011/83/ЕУ, чл. 9 и 10).

34 Облик и садржину обрасца за одустанак од уговора прописује министар надлежан за послове заштите потрошача и тај образац, поред основних података о трговцу и

образац, због чега се не може довести у питање ваљаност његове изјаве да одустаје од уговора дате у било ком другом облику. Битно је само да је одустанак изјављен у оквиру предвиђеног рока, као и да је садржина изјаве којом је то учињено таква да не оставља сумњу у погледу тога шта потрошач жели. У том смислу би и сам чин враћања робе продавцу био довољан. Ако би, у вези са овим питањем, дошло до спора између потрошача и трговца онда закон на потрошача пребацује терет доказивања да је благовремено и недвосмислено одустао од уговора.³⁵

Право потрошача да одустане од уговора је временски ограничено и то на један релативно кратак рок. У питању је период од 14 дана, који почиње да тече од дана када је потрошач примио робу.³⁶ Само у случају да је трговац пропустио да обавести потрошача да може да одустане од уговора или му не достави образац за одустанак од уговора, тај рок се продужава и траје 12 месеци рачунајући од дана истека рока за одустанак од уговора.

Потрошач није дужан да сноси трошкове одустанка од уговора, сем оних који су непосредно везани за трошкове директног враћања робе продавцу.³⁷ Закон и на тај начин подржава ово право потрошача, јер му с тим у вези намеће само најнужније обавезе и трошкове.

IV Закључне констатације

Закон о заштити потрошача и Нацрт ГЗ дају право страни верној уговору да, под предвиђеним условима, реагује на ситуацију када дужник не изврши уговор и најтежом санкцијом, а то је да раскине уговор. Правила којима се регулише ово правно средство у поменутих изворима права, међутим, нису идентична.

потрошачу, као и о датуму закључења уговора о продаји те дану пријема робе, садржи и изричиту изјаву купца да одустаје од уговора. При том, купац није дужан да образложи разлоге за одустанак и то је у обрасцу изричито наведено. Вид. Правилник о облику и садржини обрасца за одустанак од уговора на даљину или уговора који се закључује изван пословних просторија (*Службени гласник РС*, бр. 21/2015). Ако трговац не обавести потрошача о његовом праву да одустане од уговора и не преда му образац за одустанак од уговора, као што то предвиђа чл. 27 ст. 1 тач. 4 ЗЗП, онда он подлеже прекршајној одговорности и може бити кажњен новчаном казном у складу са чл. 160 ст. 1 тач. 15 и 16 ЗЗП.

35 ЗЗП, чл. 28 ст. 7.

36 Рок од 14 дана се рачуна од дана када роба доспе у државину потрошача, односно трећег лица које је одредио потрошач, а које није превозник (ЗЗП, чл. 29 ст. 2). Сматраће се да је потрошач благовремено вратио робу ако ју је послао трговцу пре истека рока од 14 дана (ЗЗП, чл. 35 ст. 2).

37 ЗЗП, чл. 35 ст. 3. Потрошач је ослобођен од обавезе плаћања ових трошкова ако се трговац сагласио да их он сноси, или ако трговац није претходно обавестио потрошача да је потрошач дужан да плати те трошкове.

Најзначајнија разлика између Нацрта ГЗ и ЗЗП у односу на раскид уговора је у томе што Нацрт ГЗ предлаже увођење концепта „битне повреде уговора“, док он није познат у ЗЗП. Битна повреда уговора омогућава повериоцу да одмах раскине уговор и он ово право остварује одговарајућом изјавом. Околност да Нацрт ГЗ, у оквиру одредби којима регулише право на раскид двостраних уговора због битне повреде уговора (чл. 138–144), не предвиђа и временско ограничење у коме поверилац може изјавити раскид може да отежа положај дужника и преко неопходне мере, па би у интересу правне сигурности било добро да се у том смислу предвиди одговарајући, на пример, разумни рок.

Битна повреда уговора, као што је поменуто, није позната у ЗЗП, а не предвиђају је ни релевантни европски прописи из области заштите потрошача. Она није ни потребна у потрошачким уговорима о продаји робе, јер када се такав уговор раскине тада трошкови реституције нису, по правилу, високи. Сасвим је, међутим, другачија ситуација код непотрошачких уговора о продаји робе, посебно трговачких продаја, где обавеза враћања може наметнути значајне трошкове, пре свега због потребе организовања складиштења и превоза робе, па је оправдано да се раскид уговора према општим правилима уговорног права, као и према посебним правилима за уговор о продаји, допушта само у вези са најтежим повредама уговора.

С обзиром на наведено, купац према ЗЗП не може одмах да раскине уговор, већ тек ако не добије испуњење ни у додатном року. То важи како за случај када продавац касни са испоруком, тако и када је предао несаобразну робу. У овоме се решења ЗЗП и Нацрта ГЗ не разликују, а готово су иста правила и за фиксне уговоре јер оба прописа предвиђају аутоматски раскид након што дужник, у предвиђеном року, не пружи испуњење. Једина разлика у овом погледу између Нацрта ГЗ и ЗЗП била би у концепту битне повреде уговора, ако би он био прихваћен у Нацрту ГЗ. Ипак, она не би требало да има већи практични значај, јер концепт битне повреде уговора није везан за поделу уговорних обавеза на главне и споредне, већ за околност да је поверилац, због повреде уговора од стране дужника, претрпео такву штету да је суштински лишен користи коју је од уговора оправдано очекивао или се за њега, због тога, сврха уговора не може остварити. То значи да када се нека повреда уговора може отклонити накнадним извршењем, тада то најчешће и није битна повреда уговора па ако се у светлу те околности поново упореди решење Нацрта ГЗ са оним у ЗЗП, онда се закључује да између њих, у пракси, може бити веома мало разлика.³⁸

38 Franco Ferrari, *The CISG and its Impact on National Legal Systems*, Munich, 2008, стр. 366–369.

Питање раскида уговора о продаји због несаобразне испоруке је и у Нацрту ГЗ и у ЗЗП посебно регулисано. Тако, потрошач не стиче одмах право на то правно средство, већ под условом да оправка или замена ствари нису могући, али и ако се не могу спровести без значајнијих непогодности за потрошача, или представљају несразмерно оптерећење за продавца (чл. 52). И Нацрт ГЗ предвиђа слично ограничење (када материјални недостатак не представља битну повреду уговора), јер у том случају купац стиче право на раскид уговора под условом да продавац не пружи испуњење ни у примереном, наредном року који му остави купац (чл. 545). Међутим, иако слична, ова два решења се међусобно разликују, и то не у занемарљивој мери. Наиме, према ЗЗП потрошач мора да омогући продавцу да отклони недостатке, односно, он нема право да продавца, који је вољан и који може да отклони несаобразност, спречи да то и учини сем ако би му то проузроковало значајне непогодности. При том, потрошач је тај који би морао да доказује такву последицу, јер он жели да онемогући продавцу да отклони недостатке у извршењу. То је тако зато што према ЗЗП отклањање несаобразности представља више продавчево, него купчево право и оно, као такво, не зависи од воље потрошача. Супротно томе, у Нацрту ГЗ се продавцу омогућава да отклони материјалне недостатке само ако га купац позове да то учини у наредном року. Истина је да купац мора да поступи на тај начин ако жели да раскине уговор, али ипак, он је потпуно слободан да одлучи да ли ће да уради тако или не. Сем тога, купчево право да позове продавца да отклони материјалне недостатке није у Нацрту ГЗ ограничено околностима да би то могло за продавца да представља несразмерно оптерећење, као што је случај у ЗЗП. Упоредивши ова два решења може се констатовати да је оно које предвиђа ЗЗП више у функцији одржања уговора на снази, а у складу је са Бечком конвенцијом која у члану 48 изричито предвиђа да продавац може да отклони недостатке у испоруци и након истека рока испоруке.³⁹

И на крају, преостаје једина битна разлика између ЗЗП и Нацрта ГЗ а то је право потрошача да одустане од уговора. Према ЗЗП то је једно од елементарних права потрошача, али је ограничено тиме што је везано за уговоре о продаји робе закључене на даљину, или ван пословних просторија продавца. Дајући му ово право, Закон је потрошачу омогућио да слободно, без психолошког утицаја од стране трговца, преиспита своју одлуку о закључењу уговора⁴⁰ и да, ако жели, већ закључени па и извршени уговор једнострано раскине. Иако ово право потрошача битно утиче на трговца, јер његов положај чини несигурним

39 Катарина Јовичић, „Право продавца да отклони недостатке у извршењу уговора према Бечкој конвенцији“, *Правни животи*, бр. 11/2013, стр. 327-338.

40 М. Јовановић Zattila, *нав. дело*, стр. 107.

утолико што он, до истека периода у коме потрошач може користити то право, не може знати да ли уговор остаје на снази или не, трговци од њега имају и користи јер на основну тога што им дају право да без образложења одустану од уговора привлаче више нових купаца.⁴¹ Овакво право није предвиђено у ГЗ, нити је то потребно, јер је смисао његовог постојања да ојача положај потрошача у уговорном односу поводом купопродаје робе од трговца, који уз помоћ стручног знања реално може да утиче на потрошачеву одлуку да купи одређену робу иако му она није потребна, што потрошач убрзо након куповине и увиђа. Такве ситуације нису типичне за непотрошачке уговоре па их, стога, и није потребно посебно законом регулисати.

Katarina A. JOVIČIĆ, PhD

Research Fellow, Institute of Comparative Law, Belgrade

RULES FOR TERMINATION OF THE SALE CONTRACT UNDER THE DRAFT CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND CONSUMER PROTECTION ACT – SIMILARITIES AND DIFFERENCES

Summary

If the debtor does not perform his contractual obligations from the Sale Contract, then termination of contract is the heaviest sanction which affects the contract. This issue is governed by the rules of contract law, which are codified within the law which regulate obligation relation, but within other laws also, because there is a need to regulate some specific issues, or some specific sales on that manner. The Consumer Protection Act regulates consumer sales with aim to provide the additional protection to the consumers, even more then stipulated by general contract rules. This analysis contains detailed analyses and comparisons between the rules of the contract for sale under the Draft Civil Code and Consumer Protection Act, all in order to indicate their mutual similarities and differences.

Key words: *Sale Contract, non-performance, termination of the contract, consumer sales, consumer protection.*

41 *Ibid.*